

ДИГИТАЛНА КОНВЕРСИЯ И НЕОБРАТИМИ ТЕНДЕНЦИИ ВЪВ ФУНКЦИОНАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИБЛИОТЕКИТЕ*

Проф. г.филолог.н. Мария Петкова-Младенова

Монографията на доц. д-р Кристина Върбанова-Денчева е посветена на една от най-дискутираните теми в професионалната и научната общност в областта на книгознанието, библиотекознанието и научната информация – съдбата на книгата и библиотеките в условията на информационната революция. Ще съхрани ли библиотеката своята мисия на пазител на човешкото знание, осигуряваща неговото предаване през времето, от поколение на поколение, или ще изчезне, загубила битката с компютрите, налагащи дигиталната култура?

Авторът подхожда към разглеждането на тези фундаментални въпроси от позициите на утвърден изследовател на новите функции на библиотеките, с апробирани в практиката модели и алгоритми за тяхната адаптация към настъпилите през последните 30 години драматични промени в средата за тяхното съществуване.

Главната цел на изследването е да се очертаят параметрите на съвременната среда за съществуване на библиотеката, като се покаже специално въздействието на дигитализацията върху основните структурни елементи и ресурсноосигуряващи потоци на библиотеката. Същевременно се поставя и конкретна задача: да се предложи метод за оптимизиране и хармонизиране на библиотечния функционален модел в съответствие с изискванията на тези промени. Към изследването на тези въпроси авторът подхожда, като анализира задълбочено причинно-следствените връзки и взаимодействията в предварително определените параметри на средата за функциониране на библиотеката, изхождайки от генетично заложените ѝ културологични функции.

Въпросите за преобразуванията в условията за тяхното осъществяване са разгледани изчерпателно в контекста на еволюцията на информационно-комуникационните технологии, неразривно свързани със създаването на знание, средствата и подходите за неговото съхраняване и предаване в историята на човешката цивилизация. Авторът показва убедително, че още с възникването на писменостите и създаването на писмените документи, библиотеката се превръща в база на документната медийна област, която се добавя към междуличностната и разпръсквателната (дифузна) медийна области и този модел устойчиво съществува и днес. Предложено е оригинално паралелно разглеждане на прехода през трите основни епохи в развитието на

материалната база на обществото, класификацията на средствата и подходите за осъществяване на обмена на информация.

Подробното разглеждане на понятието информация в различни аспекти е подчинено на възприетия подход за извличане на причинно-следствени връзки между възможностите, които предоставя всеки следващ технологичен етап от развитието на материалната база за съхраняване и предаване на информация, и необходимостта в обществото от нови технологии. Авторът нагледно показва спиралообразната повторимост на комуникационните технологии в проследените стадии от тяхното развитие. Конкретизирането на изследването за въздействието на промените в технологичната среда и в протичащите процеси в обществото е постигнато с внасянето на трети пласт в проследяването на информационно-комуникационната спирала, теориите за разпространението на новите медии и еволюцията в автоматизацията на библиотечната дейност в България. Авторът акцентира върху промените в научната библиотека, като съхранител и пазител на систематизираното, организирано научно знание в ролята ѝ на комуникационен институт, осъществяващ научна комуникация и разпространение на знанието. Въпросите са разгледани в условията на сложния комплекс от промени, които са локализиращи в четири „зони на взаимодействие“ със системната среда: информационни носители – библиотечни документи; класификации на науките – библиотечни класификации; гъвкави автоматизирани производствени системи – роботизация на материалните потоци в библиотеката; автоматизирани информационно-управляващи системи – маркетинг и мениджмънт на библиотечната дейност. Проследяват се метаморфозите на библиотечните документи от книжни към електронни и виртуални, както и възможностите за преминаване от библиотечни класификации, създадени за обхващане на постигнатото преди столетия знание, съхранявано главно на книжни носители, към динамични класификации, максимално съответстващи на съвременното състояние на науката. Основните промени в процеса на осъществяване на комуникацията със съхраненото знание – маркетинга и мениджмънта на съвременната библиотека, са представени с преминаването от предоставяне на информация, съхранена

* *Върбанова-Денчева*, Кристина. Дигитална конверсия и функционална трансформация на библиотеките. // София: За буквите – О писменехъ, 2009. 386 с. (Виж на с. 4 на корицата на “Издател”).

в документите, към предоставяне на нови информационни продукти и услуги, осигуряващи оцеляването на библиотеката и по пътя на трансформация и съхраняване на нейната мисия в бъдещето. Прогнозният модел на библиотеката, предложен от Кристина Върбанова-Денчева, се основава на сложен теоретичен апарат – теоретико-множествената концепция на Общата теория на системите, адаптация и приложение на абстрактно-логическо моделиране на функционални структури и синтез на нов функционален модел. Изследователят обосновава въвеждането на понятието конвергенция, широко използвано в комуникационната наука и практика, за функционалното поле на библиотеката, като изхожда от проникването на компютърните технологии във всички процеси, осъществявани в библиотеката, като проследява и съпътстващите ги трансформации. Практическата приложимост на представените теоретични обосновки са защитени с технологиите за дигитална конверсия, предложени от автора на базата на изследванията и наблюденията на практиките в най-напредналите в технологично отношение библиотеки в света и успешните им реализации и в нашата страна. Нагледно е показана функционалната трансформация на библиотеките в процедурите за ретроконверсията на каталозите и всички проблемни области на съвместимостта със средата за функциониране – стандарти, формати, протоколи, лингвистично осигуряване, транслитерация и др., специфични за нашата писменост и конкретните практики в библиотеките у нас.

Модерната библиотека на бъдещето е обоснована чрез модела на реалното превъплъщение на високотехнологичната библиотека на Сиатъл – САЩ, в която намират практическо потвърждение всички синтезирани модели и теоретични изводи на автора. Всички функционални трансформации са богато и убедително илюстрирани: спиралата на книгите, роботизираните системи, интегрирани в единна информационно-осигуряваща система, която е неразривна съставна част от информационната и комуникационна инфраструктура на Сиатъл.

Една от същностните функции на библиотеката – образователната, попада също в обхвата на представеното в монографията изследване. Оставайки вярна на системния подход, авторката извежда от общите параметри на средата за образование в края на ХХ и началото на ХХІ век специфичните въздействия върху функциите на библиотеката. Доказани са промените, настъпили в комуникационния процес – неговата визуализация, виртуализация и интелектуализация и успешното вместиране на тези функции и в образователния процес. Съвместното трансформиране на каналите за комуникация, информационните потоци и откритият достъп за библиотеките като институции за организиране, представяне и разпространение на знания, въздействат и върху образователните модели. Преходът от наложените от предишни етапи от развитието на обществото модели на образованието към моделите на отвореното образование са представени и чрез еволюцията на комуникационните тех-

нологии. Авторката защитава тезата си обосновано, не само с теоретични аргументи, но и с представените модели за e-Learning, и доказва, че то се постига тогава, когато всички материални потоци в модела на обучение се трансформират в електронен вид. Тази теза е илюстрирана с представената концепция за интелигентна платформа и многоагентна система, съчетана с дигиталната конверсия като метод за създаване на учебно съдържание в електронен вид – представен е проект на доц. Денчева за web-базирано обучение.

Моделът на библиотеката на бъдещето в средата за живот на обществото на знанието е ориентиран към удовлетворяване на потребностите на икономиката на знанието, науката, образованието и всички сфери на живот на обществото.

Изискванията за новите компетентности и умения на студентите в обществото на знанието обосновават новите роли на библиотеката като генератор на информационни ресурси, бази от данни, метаданни и метаресурси. Библиотеките са показани като активни участници в създаващата се образователна индустрия – като създатели на нови информационни продукти и главно на услуги за моделите на образование, носочени към бъдещето.

Мястото на научните библиотеки в е-науката също се определя от новите изисквания и очаквания от научните изследвания. Авторката представя промените в структурата на публикационната активност на учените от БАН на базата на систематизирания богат емпиричен материал – създадените от нея бази от данни с библиометрична и библиографска информация за публикациите на учените от БАН за последните 10 години. Наблюдаваният ръст на електронните публикации на учените през последните 3 години илюстрира трансформациите в информационните ресурси на научните изследвания и публикуваните резултати от тях. Тези промени са представени чрез конкретните програми и проекти на Европейския съюз за изграждане на единно европейско изследователско пространство, като част от стратегията за изграждане на икономиката на знанието.

Монографията представлява задълбочен теоретичен труд, който е принос в библиотекознанието и в теорията на научната информация. Разработените от Кристина Върбанова-Денчева процедури и цялостни технологии са приложими за съвременните предизвикателства пред библиотеките – дигитализацията на библиотечните колекции, ретроконверсията на библиотечните каталози и предоставянето им за он лайн достъп, създаването на новите информационни продукти и услуги в библиотеките. Монографията е ценна и от образователна гледна точка за студентите и докторантите в областта на библиотечните технологии, традиционните и съвременните медии, информационните технологии и информационното брокерство. Няма съмнение, че тя ще се използва с успех и от университетите, подготвящи специалисти със знания и компетентности за изграждане на обществото на знанието.

